

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ТЕОРІЯ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ: УМОВИ УСПІШНОГО ДИСКУРСУ»

Ступінь освіти	магістр
Освітня програма	«Германські мови та література (переклад включно), перша - англійська»
Тривалість викладання	3-4 чверті
Заняття	II семестр 2025/2026 н.р.
Лекції	3 години на тиждень
Практичні	
Мова викладання	англійська, українська
Кафедра, що викладає	перекладу

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=6479>
Онлайн-консультації *: Teams – команда «ТМАУУД»

Інформація про викладача:

Москаленко Наталія Олександрівна (лекції, практичні)	кандидат філологічних наук, доцент
Персональна сторінка	https://pereklad.nmu.org.ua/ua/
Е-пошта:	Moskalenko.N.O@nmu.one

1. Анотація до курсу

Навчальна дисципліна «Теорія мовленнєвих актів: умови успішного дискурсу» є важливою складовою у структурі професійної підготовки майбутніх перекладачів. Когнітивно-дискурсивна парадигма як одна з пріоритетних у сучасній лінгвістиці спрямована на визначення способів репрезентації ментального світу людини у мові, на комунікативну компетенцію мовця й адресата, дискурсивні чинники вибору тієї чи іншої мовної форми маніфестації знань у тексті чи комунікативній ситуації. У дослідницьке поле мовознавців потрапляє дискурс – особлива синергетична система, "інтегральний феномен, мисленнєво- комунікативна діяльність, яка є сукупністю процесу й результату і включає як позалінгвальну, так і власне лінгвальний аспект".

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Теорія мовленнєвих актів: умови успішного дискурсу» - виявити вплив суб'єктивного (людського) чинника на рівні мови та аспекти її функціонування; поглибити знання студентів у царині теорії та методології діяльнісної лінгвістики, ознайомити студентів із прикладною сферою лінгвістичного знання; показати комунікативні, інформаційні, естетичні та інші можливості мови; ознайомити студентів з теоретичними основами теорії мовленнєвої діяльності; навчити студентів так висловлювати свою думку (намір), щоб висловлювання було грамотним; доречним у даній ситуації; відповідало традиції соціуму; було зрозумілим слухачам і правильно сприйнятим ними.

Завдання курсу:

- навчити здобувачів вищої освіти формулювати власний комунікативний намір відповідно до ситуації спілкування і подій, що відбуваються, загальної стратегії мовленнєвої поведінки, тактики взаємодії з адресатом;
- навчити здобувачів вищої освіти визначати діяльнісний (прагмалінгвістичний) аспект побудови різноманітних текстів;
- навчити здобувачів вищої освіти інтерпретувати текст з прагмалінгвістичної позиції та формувати відповідну перекладацьку стратегію;
- навчити здобувачів вищої освіти перевіряти будь-який усний або письмовий текст на відповідність критеріям успішності мовленнєвого спілкування: досягнення мовцем поставленої мети й правильна інтерпретація слухачем комунікативного наміру мовця.

3. Результати навчання:

- здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів;
- знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності.

4. Структура курсу ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Основні поняття комунікативної лінгвістики.

1. Мовленнєвий акт, комунікативний акт, мовленнєвий жанр; комунікативна мета, комунікативна інтенція (намір); комунікативна стратегія і тактика. 2. Поняття про перформативні й неперформативні висловлювання. Суть перформативу у вченні Дж. Остіна. 3. Мовленнєві акти й комунікативні акти як одиниці мовної комунікації. Компоненти й структура комунікативних актів. 4. Класифікація мовленнєвих актів. 5. Комунікативні канали, їх різновиди. Комунікативний шум. Поняття про інформаційні та фатичні акти. Значення і смисл. Складники смислу висловлювання: а) референт і референція, б) пресупозиція, в) імплікатура. Інтенція та референція. Вибір і презентація референта в комунікативному акті.

Тема 2 . Код у структурі комунікативного акту.

1. Мова і код. Вербальні й невербальні засоби передачі інформації. 2. Засоби стереотипізації мовленнєвого досвіду. Стереотипи і прагматичні кліше. 3. Прямі й непрямі мовленнєві акти.

Тема 3 . Комунікативна особистість і успішність мовної комунікації.

Поняття про мовну й комунікативну особистість, їх характеристики й параметри. Комунікативна компетенція як вміння мовця будувати ефективну мовленнєву поведінку. 2. Соціальні й комунікативні ролі комунікантів, їх комунікативні позиції. 3. Адресант і адресат у структурі КА, їхні ролі. 4. Комунікативні стратегії й тактики. Типологія комунікативних стратегій. 5. Поняття про комунікативні невдачі, шляхи їх усунення.

Тема 4. Категорія контакту.

1. Суть категорії контакту, його складники. Умови успішного спілкування. 2. Принцип кооперації, його максими: а) максима кількості; б) максима релевантності; в) максима якості (істинності), ТМК про брехню в мовній комунікації; г) максима манери (способу). 3. Поняття увічливості в ТМК. Принцип увічливості Г.П. Грайса, його максими. 4. Конфлікти максим увічливості.

Тема 5. Дискурс у сучасній лінгвістиці. Поняття дискурсу.

Наукова парадигма сучасної лінгвістики. 2. Трагування дискурсу в вітчизняному та зарубіжному мовознавстві. 3. Когнітивно-дискурсивні та комунікативно-дискурсивні

дослідження. 4. Розмежування тексту і дискурсу.

Тема 6. Мовленнєві акти в аналізі комунікативних інтеракцій.

Прагмалінгвістичні підходи до вивчення мовленнєвого спілкування. 2. Теорія мовленнєвих актів та аналіз дискурсу.

Тема 7. Одиниці дискурс-аналізу.

1. Динамічна та синтагматична організація дискурсу. 2. Кореляти системних одиниць мови на функціональному рівні. 3. Інтеракційні одиниці дискурс-аналізу

Тема 8. Категорії дискурс-аналізу

Стратегії і тактики мовленнєвого спілкування. 2. Етапи розгортання діалогічного дискурсу. 3. Метакомунікація і дейксис дискурсу, дискурсивні маркери. Комунікативні невдачі. Невербальні засоби комунікації.

Тема 9. Принцип кооперації і імплікатури спілкування як основні поняття інферційної прагматики Пола Грайса.

Тема 10. Диференціація мовленнєвих актів комплементу, похвали і лестощів.

Тема 11. Соціолінгвістичні ознаки українського національного дискурсу в умовах війни.

Тема 12. Академічна лекція як різновид гуманітарного дискурсу: когнітивно-прагматичний аспект.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Предмет і завдання комунікативної лінгвістики.

Тема 2. Мовленнєвий акт і комунікативний акт. Класифікація мовленнєвих актів.

Тема 3. Код у структурі комунікативного акту.

Тема 4. Адресант і адресат у структурі комунікативного акту.

Тема 5. Комунікативний кодекс. Принцип Кооперації. Принцип увічливості.

Тема 6. Дискурс-аналіз Дискурс-аналіз Геттісберзької промови А.Лінкольна.

Тема 7. Дискурс-аналіз промови Мартіна Лютера Кінга «I Have a Dream».

Тема 8. Дискурс-аналіз промови Роберта Опенгеймера «Виступ перед Асоціацією вчених Лос-Аламоса».

Тема 9. Дискурс-аналіз промови Джона Кеннеді «Ich bin ein».

Тема 10. Дискурс-аналіз промови Емми Уотсон «He for She».

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення*

1. Технічні засоби навчання.
2. Дистанційна платформа MOODLE, TEAMS.
3. Друкований та роздатковий матеріал.

6. Система оцінювання та вимоги

Сертифікація досягнень студентів здійснюється за допомогою прозорих процедур, що ґрунтуються на об'єктивних критеріях відповідно до Положення університету «Про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти».

Досягнутий рівень компетентностей відносно очікуваних, що ідентифікований під час контрольних заходів, відображає реальний результат навчання студента за дисципліною.

6.1 Шкали

Оцінювання навчальних досягнень студентів НТУ «ДП» здійснюється за рейтинговою (100-бальною) та інституційною шкалами. Остання необхідна (за офіційною

відсутністю національної шкали) для конвертації (переведення) оцінок мобільних здобувачів.

Шкали оцінювання навчальних досягнень студентів НТУ «ДП»

Рейтингова	Інституційна
90...100	відмінно / Excellent
74...89	добре/Good
60...73	задовільно / Satisfactory
0...59	незадовільно / Fail

Кредити навчальної дисципліни зараховується, якщо здобувач отримав підсумкову оцінку не менше 60-ти балів. Нижча оцінка вважається академічною заборгованістю, що підлягає ліквідації відповідно до Положення про організацію освітнього процесу НТУ «ДП».

6.2 Засоби та процедури

Зміст засобів діагностики спрямовано на контроль рівня сформованості знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії здобувача за вимогами НРК до 7го кваліфікаційного рівня під час демонстрації регламентованих робочою програмою результатів навчання.

Здобувач на контрольних заходах має виконувати завдання, орієнтовані виключно на демонстрацію дисциплінарних результатів навчання (розділ 2).

Засоби діагностики, що надаються здобувачам на контрольних заходах у вигляді завдань для поточного та підсумкового контролю, формуються шляхом конкретизації вихідних даних та способу демонстрації дисциплінарних результатів навчання.

Засоби діагностики (контрольні завдання) для поточного та підсумкового контролю дисципліни затверджуються кафедрою.

Види засобів діагностики та процедур оцінювання для поточного та підсумкового контролю дисципліни подано нижче.

Засоби діагностики та процедури оцінювання

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ			ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ	
навчальне заняття	засоби діагностики	процедури	засоби діагностики	процедури
лекції	контрольні завдання за кожною темою	виконання завдання під час лекцій	комплексна контрольна робота (ККР)	визначення середньозваженого результату поточних контролів; виконання ККР під час заліку за бажанням студента
семінари	індивідуальне завдання	виконання завдань під час семінарських занять		

Під час поточного контролю лекційні заняття оцінюються шляхом визначення якості виконання контрольних конкретизованих завдань. Семінарські заняття оцінюються якістю виконання контрольного завдання.

Якщо зміст певного виду занять підпорядковано декільком складовим опису кваліфікаційного рівня за НРК, то інтегральне значення оцінки може визначатися з урахуванням вагових коефіцієнтів, що встановлюються викладачем.

За наявності рівня результатів поточних контролів з усіх видів навчальних занять не менше 60 балів, підсумковий контроль здійснюється без участі студента шляхом

визначення середньозваженого значення поточних оцінок.

Незалежно від результатів поточного контролю кожен здобувач під час заліку має право виконувати ККР, яка містить завдання, що охоплюють ключові дисциплінарні результати навчання.

Кількість конкретизованих завдань ККР повинна відповідати відведеному часу на виконання. Кількість варіантів ККР має забезпечити індивідуалізацію завдання.

Значення оцінки за виконання ККР визначається середньою оцінкою складових (конкретизованих завдань) і є остаточним.

Інтегральне значення оцінки виконання ККР може визначатися з урахуванням вагових коефіцієнтів, що встановлюється кафедрою для кожної складової опису кваліфікаційного рівня за НРК.

6.3 Критерії

Реальні результати навчання здобувача ідентифікуються та вимірюються відносно очікуваних під час контрольних заходів за допомогою критеріїв, що описують дії здобувача для демонстрації досягнення результатів навчання.

Для оцінювання виконання контрольних завдань під час поточного контролю лекційних і практичних занять в якості критерію використовується коефіцієнт засвоєння, що автоматично адаптує показник оцінки до рейтингової шкали:

$$O/ = 100 a/m,$$

де a - число правильних відповідей або виконаних суттєвих операцій відповідно до еталону рішення; m - загальна кількість запитань або суттєвих операцій еталону.

Індивідуальні завдання та комплексні контрольні роботи оцінюються експертно за допомогою критеріїв, що характеризують співвідношення вимог до рівня компетентностей і показників оцінки за рейтинговою шкалою.

7. Політика курсу

7.1 Політика щодо академічної доброчесності

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням "Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті "Дніпровська політехніка". http://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/System_of_prevention_and_detection_of_plagiarism.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2 Комунікаційна політика

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту. Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на тиждень (щонеділі) поштової скриньки на Офіс365 та відвідування групи у Teams, перегляд новин на Телеграм-каналі.

Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком здобувача вищої освіти є робота з

дистанційним курсом «Теорія мовленнєвих актів: умови успішного дискурсу» <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=6479>

Усі письмові запитання до викладачів стосовно курсу мають надсилатися на університетську електронну пошту або до групи в Teams.

7.3 Політика щодо перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4 Відвідування занять

Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту. Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи. Здобувачу вищої освіти, чий стан здоров'я є незадовільним і може вплинути на здоров'я інших здобувачів вищої освіти, буде пропонуватися залишити заняття (така відсутність вважатиметься пропуском з причини хвороби). Практичні заняття не проводяться повторно, ці оцінки неможливо отримати під час консультації, це саме стосується і колоквіумів. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись дистанційно - в онлайн-формі, за погодженням з викладачем.

7.5 Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6 Бонуси

Здобувачі вищої освіти, які регулярно відвідували лекції (мають не більше двох пропусків без поважних причин) та мають написаний конспект лекцій отримують додатково 2 бали до результатів оцінювання до підсумкової оцінки.

7.7 Участь в анкетуванні

Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувача вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (Microsoft Forms Office 365), які буде розіслано на ваші університетські поштові скриньки. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни «Теорія мовленнєвих актів: умови успішного дискурсу».

8.Рекомендовані джерела інформації

Базові

1.Врабель Томаш. СЛОВОТВОРЧА ПРАГМАТИКА У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ. ЗУІ ім. Ф.Ракоці II – ТОВ «РІК-У» Берегове–Ужгород 2020. 236 с.

2.Мальцева В. В. Полідискурсивність як феномен конституювання художнього тексту (на матеріалі сучасної російської прози): Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Харків, 2020. 225 с.

3.Томчаковська Ю.О. ДИСКУРСОЛОГІЯ: НАПРЯМИ І ЗАВДАННЯ (теоретичний огляд). Записки з романо-германської філології. Випуск 1 (46). 2021. [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.1\(46\)](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.1(46))

4.Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність: [на матеріалах суч. газетн. публіцистики]: монографія. Київ, 2022. 392 с.

5.Шевченко І. С. Мішель Фуко і дискурсивна парадигма в лінгвістиці. Вісник Київського нац. лінгв. ун-ту. Серія Філологія. Київ, 2020. Т. 12, № 1. С. 44–49.